

Kamil Marek Detyna

Uniwersytet Zielonogórski

Wydział Nauk Ścisłych i Przyrodniczych

Kierunek Turystyka i rekreacja, II rok studiów

e-mail: kamil.detyna@gmail.com

 <https://orcid.org/0009-0007-4547-9886>

Materialność strachu

Studium ewolucji rynku kolekcjonerskiego dzieł Stephena Kinga w perspektywie trzydziestoletniej praktyki bibliofilskiej

DOI: <https://doi.org/10.18778/0860-7435.42.04>

Abstrakt: Artykuł stanowi analizę ewolucji rynku kolekcjonerskiego dzieł Stephena Kinga w perspektywie trzydziestoletniej praktyki bibliofilskiej. Opracowanie zestawia tradycyjne podejście do kolekcjonowania, opierające się na drobiazgowej weryfikacji pierwszych wydań, kodów drukarskich oraz specyficznych błędów edytorskich (m.in. z wczesnego okresu wydawnictwa Doubleday), ze współczesnymi trendami rynkowymi. Szczególną uwagę poświęcono unikalnej specyfice polskiego rynku wydawniczego – od czasów transformacji ustrojowej i chaosu lat 90. (naznaczonych działalnością oficyn takich jak Phantom Press czy Amber), aż po dzisiejszą profesjonalizację i rozwój segmentu premium, którego czołowym reprezentantem jest wydawnictwo Albatros. W końcowej części pracy zbadano również wpływ mediów społecznościowych na transformację fizycznej książki z nośnika tekstu w pożądany artefakt wizualny, czego najsilniejszym przejawem jest fenomen luksusowych wydań z barwionymi i ilustrowanymi brzegami stron (sprayed edges).

Słowa kluczowe: Stephen King, kolekcjonerstwo książek, rynek wydawniczy, barwione brzegi, bibliofilstwo

Wstęp. Kolekcjoner jako kustosz popkultury

Kolekcjonowanie literatury przestaje być w perspektywie trzydziestoletniej praktyki jedynie hobbystycznym gromadzeniem woluminów. Staje się zaawansowaną formą archiwizacji współczesności, „katalogowaniem teraźniejszości”, a może być również złożoną formą lokowania kapitału w segmencie wydań luksusowych i unikatowych. Niniejsze opracowanie, przygotowane z myślą o publikacji pokonferencyjnej, stanowi próbę syntezy wiedzy zdobytej na przestrzeni trzech dekad aktywnego uczestnictwa w rynku antykwarycznym (tym skupionym na popkulturze z wycelowaniem bezpośrednio w Stephena Kinga), zarówno w Polsce, jak i na arenie międzynarodowej. Celem jest nie tylko analiza bibliograficzna, ale przede wszystkim zrozumienie mechanizmów rynkowych, psychologii kolekcjonera oraz wpływu mediów wizualnych na materialną wartość książki.

W świecie, w którym kultura coraz częściej ulega dematerializacji, fizyczny egzemplarz książki – zwłaszcza ten naznaczony historią, błędem drukarskim czy odręcznym podpisem autora – zyskuje status relikwii. Podobnie dzieje się już od dawien ze znaczkami pocztowymi, czy egzemplarzami numizmatycznymi. Stephen King, obecny na rynku wydawniczym od 1974 roku, stworzył bibliografię, która dla kolekcjonera stanowi wyzwanie monumentalne, gdyż sam autor jest niezwykle płodny¹, przede wszystkim jednak liczbą wydań, nie tylko na rynku rodzimym. Od tanich wydań w miękkiej oprawie (*mass market paperbacks*), przez standardowe wydania w twardej oprawie (*trade hardcovers*), aż po luksusowe edycje limitowane – każdy z tych segmentów rządzi się odrębnymi prawami ekonomii i estetyki. W niniejszej pracy przyjęto perspektywę „insidera” – kolekcjonera, który obserwował transformację Kinga z autora „literatury wagonowej” w klasyka amerykańskiej literatury, a co za tym idzie, ewolucję jego książek z przedmiotów użytkowych w obiekty inwestycyjne.

Głównym celem niniejszego artykułu jest analiza przemian rynku kolekcjonerskiego twórczości Stephena Kinga, ze szczególnym uwzględnieniem specyfiki polskiego rynku wydawniczego oraz wpływu mediów społecznościowych na materialność książki. Badanie opiera się na metodzie studium przypadku (*case study*) oraz analizie rynku antykwarycznego. Ponadto, w pracy wykorzystano wieloletnią obserwację uczestniczącą środowiska bibliofilskiego, zestawiając ją z analizą źródeł bibliograficznych i trendów wydawniczych.

Struktura artykułu została podzielona na trzy główne części: pierwsza omawia tradycyjne metody weryfikacji i identyfikacji wczesnych wydań, druga analizuje ewolucję i specyfikę polskiego rynku wydawniczego, natomiast trzecia skupia się na współczesnym zjawisku estetyzacji książki w erze kultury wizualnej.

---

¹ Lista książek znajduje się w bibliografii na końcu tekstu.

Przed analizą współczesnych trendów aukcyjnych, niezbędne jest uporządkowanie aparatu pojęciowego. Polska literatura przedmiotu, choć często niesłusznie pomijana w globalnym dyskursie, oferuje niezwykle precyzyjne i głębokie humanistycznie definicje, które pozwalają odróżnić prawdziwego kolekcjonera od spekulanta czy bibliomana. Rozróżnienia te, sformułowane na przestrzeni XIX i XX wieku, zyskują dziś nową aktualność w obliczu komercjalizacji rynku książki.

Jednym z fundamentów polskiej myśli o książce jest dorobek Jana Muszkowskiego, wybitnego bibliologa, którego prace stanowią do dziś punkt odniesienia dla badaczy kultury piśmiennej. Już w *Życiu książki* z 1951 roku, Muszkowski przywołuje definicję, która w swojej lapidarności zawiera istotę zjawiska. Według niego, bibliofil to miłośnik-kolekcjoner, który obejmuje równą troską zarówno treść jak i szatę zewnętrzną (Muszkowski, 1951, s. 347). Jest to znawca i zbieracz książek; człowiek tak przejęty ideą bibliofilstwa, że odejmie sobie od ust, żeby móc gromadzić książki (nazywane przez autora szpargałami)².

Zaglądnąwszy natomiast do nieco bliższej nam definicji słownikowej z mniej odległych czasów przeczytamy, że bibliofil to miłośnik, znawca i zbieracz rzadkich i cennych książek (Czapnik, 2011, s. 31). Bibliofilstwo zatem to kolekcjonowanie w przemyślany i starannie dobrany sposób książek, nie tylko ze względu na ich treść ale również i wartość wizualną. Jak podaje *Podręczny słownik bibliotekarza* – w szerszym rozumieniu oznacza poszanowanie książki w ogóle, troskę o sposób jej wytwarzania, zabezpieczenia i wykorzystywania (Czapnik, 2011, s. 31). Kolekcjonerstwo zatem nie jest jedynie hobby, lecz postawą życiową, rodzajem misji kulturowej.

Cofając się głębiej w historię polskiej leksykografii, natrafiamy na niezwykle interesujące rozróżnienia wprowadzone przez Michała Amszejewicza w jego *Dykcjonarzu* z 1859 roku. Amszejewicz wprowadza termin „bibliognosta”, który definiuje jako „człowieka mającego znajomość książek”. Termin ten, dziś rzadziej używany, wydaje się niezwykle adekwatny do opisu współczesnych ekspertów rynku antykwarycznego. Bibliognosta to ktoś więcej niż bibliofil – to specjalista potrafiący zidentyfikować fałszerstwo, rozpoznać typ czcionki, określić proveniencję papieru czy zinterpretować kod drukarski. W kontekście analizowanych w dalszej części artykułu dzieł Stephena Kinga, gdzie o wartości decydują mikroskopijne kody na marginesach stron, postawa bibliognosty staje się niezbędna.

² Terminu „bibliofilstwo” użył po raz pierwszy Richard de Bury, kanclerz Edwarda III, jeden z najwybitniejszych bibliofilów, w dziele *O miłości do ksiąg* (łac. *Philobiblon*) (1344, druk 1473).

Literatura XIX-wieczna, jak *Nowy Komeniusz* (przypisywany Janowi Chrzcielowi Mieroszewskiemu) z 1861 roku, stawiała z kolei nacisk na „pilne czytelnictwo”. Widzimy tu wyraźną ewolucję pojęcia: od czytelnika (połowa XIX w.), przez znawcę-bibliognostę (koniec XIX w.), aż po bibliofila-kolekcjonera (XX w.). Współczesność zdaje się łączyć te postawy, choć z wyraźnym przesunięciem akcentu na fizyczność obiektu. Bibliofilstwo w ujęciu Muszkowskiego i jego poprzedników nie było ucieczką od świata, lecz formą uczestnictwa w kulturze, co prowadzi nas do kolejnego kluczowego zagadnienia – społecznej roli prywatnych zbiorów.

Unikalną cechą polskiego dyskursu o kolekcjonerstwie jest silne akcentowanie jego roli służebnej wobec narodu i społeczeństwa. Wynika to ze specyfiki polskiej historii – okresu zaborów i wojen, kiedy to instytucje państwowe nie istniały lub były niszczone, a ciężar zachowania dziedzictwa kulturowego spoczywał na barkach osób prywatnych.

Postacią pomnikową w tym kontekście jest Edward Chwalewik. Jego dzieło *Zbiory polskie: archiwa, biblioteki, gabinety, galerie, muzea i inne zbiory pamiątek przeszłości w ojczyźnie i na obczyźnie w zestawieniu alfabetycznym według miejscowości* (należy tutaj wspomnieć, że pierwsze wydanie ukazało się w Warszawie już w 1916 roku, a 10 lat później światło dzienne ujrzało wydanie dwutomowe) to nie tylko inwentarz, ale świadectwo heroizmu. Chwalewik dokumentował zasoby biblioteczne w czasach ogromnej niepewności, rejestrując zbiory, które często ulegały rozproszeniu lub zniszczeniu krótko po ich opisaniu.

Analiza pracy Chwalewika prowadzi do wniosku, że w polskiej tradycji prywatny kolekcjoner jest w istocie nieformalnym kustoszem pamięci narodowej. Opisywane przez niego „zbiory pamiątek przeszłości” – od wielkich bibliotek rodowych po małe gabinety numizmatyczne – pełniły funkcję zastępczą dla nieistniejących muzeów narodowych. Chwalewik pokazuje, że pasja jednostki (zbieractwo) transformuje się w dobro publiczne w momencie, gdy kolekcja staje się kompletna i uporządkowana. Wiele z opisanych przez niego zbiorów stało się później trzonem zasobów Biblioteki Narodowej czy muzeów okręgowych.

Współczesne badania, prezentowane m.in. na konferencjach naukowych „Kultura książki i informacji” (2024), kontynuują tę linię interpretacyjną. Badacze analizują losy księgozbiorów towarzystw naukowych (np. Polskiego Towarzystwa Filozoficznego) oraz rolę bibliotekarzy w administrowaniu pamięcią (Cupa & Berduszek, 2006). Wskazuje to na ciągłość etosu: dzisiejszy kolekcjoner, nawet jeśli zbiera literaturę popularną, wpisuje się w ten sam paradygmat ochrony dziedzictwa, co bibliofile z czasów Chwalewika. Jego prywatna kolekcja rzadkich wydań Stephena Kinga może w przyszłości stanowić bezcenne źródło dla badaczy kultury masowej XX wieku, tak jak zbiory „książki kramarskiej” stały się skarbem dla bibliologów.

Kluczowym ogniwem łączącym tradycyjne bibliofilstwo ze współczesnym rynkiem „*modern firsts*” jest myśl profesora Janusza Dunina. Jego praca *Papierowy bandyta. Książka kramarska i brukowa w Polsce* (1974) ukazała nowe oblicze książki jako obiektu. Dunin, sam będąc zapalonym bibliofilem, podważył elitarystyczne podejście, które nakazywało zbierać jedynie „dzieła wiekopomne” w pięknych oprawach.

Dunin zwrócił uwagę na „plody skandalu”, „rymy kramarskie” i „zeszytową książkę – ulicznicę”. Wykazał, że te ulotne druki, pogardzane przez ówczesne elity, są w rzeczywistości najwierniejszym zwierciadłem mentalności społecznej, języka i obyczajowości epoki. Zastosował nowatorską metodę strukturalno-typologiczną, traktując książkę jako obiekt wypełniony znaczeniem nie tylko w warstwie tekstu, ale i formy fizycznej. Teoria Dunina stanowi doskonale teoretyczne uzasadnienie dla kolekcjonowania wczesnych wydań Stephena Kinga, zwłaszcza tych publikowanych jako tanie *paperback originals* (np. pod pseudonimem Richard Bachman). W latach 70. książki te (np. *Rage* czy *The Long Walk*) były traktowane jako literatura brukowa, jednorazowego użytku, sprzedawana w supermarketach obok proszku do prania. Zgodnie z myślą Dunina, to właśnie ich pospolitość i nietrwałość czynią je dziś tak cennymi. Przetrwały nieliczne egzemplarze, które uniknęły zacytowania i wyrzucenia.

Identyfikacja, weryfikacja i punkty sporne

Fundamentem każdej poważnej kolekcji anglojęzycznej jest umiejętność bezbłędnej identyfikacji pierwszego wydania (*First Edition, First Printing*) (VeryFineBooks, b.d.). W przypadku Stephena Kinga jest to zadanie wymagające dużej precyzji, gdyż wydawcy na przestrzeni lat stosowali różne, często nieintuicyjne systemy oznaczania nakładów. Wartość egzemplarza jest tu binarna: książka jest albo wydaniem pierwszym z pierwszych, albo wartym ułamek tej ceny wznowieniem (Bowman, b.d.).

Wczesne lata twórczości Kinga, związane z wydawnictwem Doubleday, to okres, w którym nakłady były relatywnie niskie, a dbałość o jakość papieru (często kwaśnego, ulegającego degradacji) pozostawiała wiele do życzenia. Dziś te tomy stanowią jedne z najbardziej poszukiwanych egzemplarzy w środowisku kolekcjonerów.

***Carrie* (1974)**

Debiut powieściowy Kinga jest papierkiem lakmusowym dla kondycji rynku. Wydana w oryginalnym nakładzie zaledwie 30000 egzemplarzy, *Carrie* jest niezwykle podatna na uszkodzenia. Kluczowym elementem weryfikacji jest kod „P6” ukryty na marginesie strony 199. Jest to tzw. *gutter code*, stosowany

przez Doubleday do oznaczania daty druku. Równie istotna jest cena na skrzydelku obwoluty: 5,95 USD. Egzemplarze, w których cena ta została przycięta (*price clipped*) lub zmieniona, tracą drastycznie na wartości. Na aukcjach w latach 2020–2025 obserwowano skrajne rozpiętości cenowe: od 1000 USD za egzemplarze w stanie dobrym, do astronomicznych kwot rzędu 2000–3000 USD za stan menniczy (*fine/fine*).

Miasteczko Salem (Salem's Lot, 1975)

Ten tytuł stanowi podręcznikowy przykład tego, jak błąd wydawniczy generuje wartość. W pierwszej fazie druku obwoluty (*first state dust jacket*) popełniono kuriozalną pomyłkę: na skrzydelku opisującym fabułę postać Ojca Calahana nazwano „Father Cody”. Błąd ten, w połączeniu z błędną ceną 8,95 USD (później skorygowaną na 7,95), to jeden z najbardziej poszukiwanych wariantów w bibliografii Kinga. Posiadanie egzemplarza z „Father Cody” to dla kolekcjonera powód do dumy i inwestycja o stopie zwrotu rzędu kilkuset procent w skali dekady. Kod wewnętrzny dla tego wydania to „Q37”.

Łśnienie (The Shining, 1977)

W przypadku *Łśnienia*, identyfikatorem jest kod „R49” na stronie 447. Choć nakład był już wyższy niż przy *Carrie*, popyt generowany przez kultową adaptację Kubricka sprawia, że ceny utrzymują się na wysokim poziomie. Aukcje internetowe (eBay, Heritage Auctions) regularnie notują sprzedaż egzemplarzy w stanie bardzo dobrym w przedziale 500–800 USD, przy czym kluczowy jest stan złotej folii na grzbiecie, która ma tendencję do ścierania się.

Dla początkujących kolekcjonerów pułapką, na którą należy uczulić w każdym opracowaniu naukowym, są wydania klubowe. W latach 70. i 80. kluby książki w USA produkowały masowo egzemplarze ludzako podobne do wydań handlowych. Podstawowe różnice są często subtelne: brak ceny na obwolucie, nieco mniejszy format (*trim size*), inny rodzaj papieru i oprawy (często lżejsze, tańsze materiały), brak kodów datowania (*gutter codes*) lub inna numeracja na stronie redakcyjnej. Wielu sprzedawców, celowo lub z niewiedzy, oferuje BCE (Book Club Edition)³ jako „pierwsze wydania”, co wymaga od kupującego zaawansowanej wiedzy weryfikacyjnej. Tylko duże doświadczenie i praktyka pozwalają na błyskawiczną ocenę wagi i faktury papieru, co często jest jedynym sposobem na odróżnienie dobrze zachowanego BCE od zniszczonego oryginału.

---

³ W internecie można znaleźć nawet poradniki dotyczące identyfikowania BCE, jak ten na stronie biblio.com „*Can you Identify a Book Club Edition?*”

Kolekcjonerstwo na najwyższym poziomie (*high-end collecting*) koncentruje się wokół wydawnictw specjalistycznych (*small press*), które uczyniły z książek Kinga dzieła sztuki introligatorskiej. To w tym segmencie obserwujemy największą dynamikę cenową i to tutaj lokowany jest największy kapitał.

Tabela 1. Kluczowe Identyfikatory Pierwszych Wydań (Doubleday Era)

Tytuł	Rok	Wydawca	Kod wewnętrzny	Cena na obwolucie w USD	Szacunkowa wartość w USD
<i>Carrie</i>	1974	Doubleday	P6 (str. 199)	5,95	1500–2500+
<i>'Salem's Lot</i>	1975	Doubleday	Q37 (str. 439)	8,95 / 7,95 (błąd Cody)	3000+ (wersja z błędem)
<i>The Shining</i>	1977	Doubleday	R49 (str. 447)	8,95	600–900
<i>Night Shift</i>	1978	Doubleday	S52 (str. 336)	8,95	800–1200
<i>The Stand</i>	1978	Doubleday	T39 (str. 823)	12,95	450–900

Źródło: opracowanie własne

Wydawnictwo **Phantasia Press** w 1980 roku wypuściło na rynek edycję *Firestarter* (*Podpalaczka*), która do dziś pozostaje jednym z najbardziej pożądanych obiektów na rynku. Istnieją dwa główne warianty limitowane:

- Edycja numerowana: 725 egzemplarzy, podpisanych przez Kinga i ilustratora Michaela Whelana. Cena emisyjna wynosiła 35 USD, a obecnie oscyluje w granicach 3000–4500 USD.
- Edycja literowana (*lettered*): 26 egzemplarzy (A–Z). Jest to mityczna „Asbestos Firestarter”, oprawiona w materiał ognioodporny zawierający aluminium i (według legendy) azbest. Ze względu na ekstremalną rzadkość, wycena tego tomu jest trudna, ale transakcje prywatne sugerują kwoty rzędu 35000–40000 USD.

To wydanie jest dowodem na to, jak materialoznawstwo i konceptualne podejście do oprawy (książka o pirokinezie w niepalnej oprawie) wpływa na postrzeganie wartości obiektu.

Wydawnictwo **Donald M. Grant** jest nierozzerwalnie związane z serią *Mroczna Wieża*. To właśnie Grant opublikował pierwsze, limitowane wydanie *The Gunslinger* (*Roland*) w 1982 roku, na długo przed wydaniem masowym. Książka ta, ilustrowana przez Michaela Whelana, w pierwszym wydaniu (10000 egzemplarzy) jest warta około 800–1200 USD za egzemplarz niepodpisany, a w wersji podpisanej cena w szybkim tempie rośnie do 4500 USD. Kompletny zestaw pierwszych wydań *Mrocznej Wieży* od Granta, sygnowany przez autora, to inwestycja rzędu 23500 USD. Dla kolekcjonera posiadanie „Grantów” jest

wyznacznikiem kompletności zbioru, odróżniającym go od posiadacza zwykłych wydań Scribner czy Viking.

Stephen King od końca lat 90. drastycznie ograniczył publiczne podpisywanie książek. Sprawilo to, że rynek autografów stal się polem minowym pełnym falsyfikatów. Doświadczony kolekcjoner wie, że certyfikat autentyczności (COA) wystawiony przez anonimowego sprzedawcę na eBayu jest bezwartościowy. Liczy się proveniencja – historia pochodzenia książki. Najbardziej cennie są autografy „dated and inscribed” (z datą i dedykacją) z wczesnych lat kariery, kiedy King chętnie wchodził w interakcje z fanami. Paradoksalnie, w świecie bibliofilskim dedykacja „To John” zazwyczaj obniża wartość książki (w porównaniu do samego podpisu), ale w przypadku Kinga, wczesna, zweryfikowana dedykacja jest gwarantem autentyczności, co podbija cenę: podpisane *To (IT)*: ok. 2250 USD za wydanie specjalne typu *If It Bleeds* lub więcej za 1. wydanie. Zestaw *The Plant* (samopublikowane zeszyty): 14000 USD (Iglesias, 2017).

Analiza trendów rynkowych z ostatnich 30 lat wykazuje silną korelację między premierami adaptacji filmowych a wzrostem wartości pierwowzorów literackich. Mechanizm ten działa dwutorowo: zwiększa popyt masowy na nowe wydania (*movie tie-ins*) oraz popyt kolekcjonerski na pierwodruki, które stają się dobrami Veblena⁴.

Powieść *To* (1986) przez lata była dostępna na rynku wtórnym w relatywnie niskich cenach (ok. 50–80 USD za 1. wydanie). Było to spowodowane gigantycznym nakładem początkowym rzędu 800000 egzemplarzy (choć podzielonym na 5 rzutów drukarskich, wszystkie uznawane za 1. edycję przedpremierową). Premiera filmu Andy’ego Muschietiego w 2017 roku zmieniła wszystko. Premiera najnowszej, wysokobudżetowej ekranizacji ze Skarsgårdem w roli głównej, wygenerowała skokowy wzrost zainteresowania pierwowzorem literackim wśród zupełnie nowej grupy demograficznej odbiorców, co natychmiast znalazło odzwierciedlenie w dynamice popytu rynkowego (podobnie jak pokolenie wcześniejsze przez Tima Curry’ego⁵). Film działał jak potężna kampania marketingowa, przypominająca o kultowym statusie dzieła. Kolekcjonerzy, którzy wcześniej ignorowali ten tytuł ze względu na jego dostępność, zaczęli postrzegać go jako element kanonu popkultury, niezbędny w zbiorach. Skutek

---

⁴ Dobra Veblena to dobra luksusowe, na które wielkość popytu paradoksalnie wzrasta wraz ze wzrostem ceny. Nazwa pochodzi od nazwiska amerykańskiego socjologa pochodzenia norweskiego Thorsteina Veblena, który opisał mechanizm w książce *Teoria klasy próżniaczej*. Opisany paradoks zgodnie z teorią jest pochodną tzw. konsumpcji na pokaz. Im mniej ludzi posiada dane dobra, tym bardziej zwiększa się popyt na nie i równocześnie wzrasta ich cena.

⁵ Zarówno Curry jak i Skarsgård to filmowi odtwórcy roli klauna Pennywise’a – jednego z najbardziej przerażających monstrum wyobraźni Kinga.

rynkowy: cena pierwszego wydania *It* wzrosła w ciągu kilku lat z poziomu 100 do 200–300 USD za egzemplarz w dobrym stanie.

Podobny mechanizm zadziałał w przypadku *Bastionu* (*The Stand*), zwłaszcza w kontekście serialu z 2020 roku (mimo jego mieszanych recenzji) oraz pandemii COVID-19, która nadała fabule nową aktualność. Warto odnotować, że na rynku funkcjonują dwie wersje tej powieści:

- Oryginał z 1978 roku: mocno okrojony przez wydawcę. Pierwsze wydanie (kod „T39”) jest warte 400–900 USD.
- Wersja „*Complete and Uncut*” z 1990 roku: znacznie grubsza, z przywróconym tekstem. Jej pierwsze wydanie jest znacznie tańsze (20–50 USD), ale to właśnie ta wersja jest najczęściej wznawiana przy okazji adaptacji.

Dla purysty bibliofilskiego wydania z okładkami filmowymi (tzw. *tie-in editions*) są estetycznie poślednie. Często pojawiają się głosy: „Nie chcę widzieć twarzy aktora, zanim przeczytam pierwsze zdanie”. Jednak z punktu widzenia historii rynku, te wydania są kluczowe – wprowadzają kapitał do obiegu, pozwalając wydawcom na finansowanie bardziej ryzykownych, luksusowych projektów, które z kolei trafiają na półki kolekcjonerów.

Polska specyfika wydawnicza

Analiza recepcji twórczości Stephena Kinga w Polsce wykracza daleko poza ramy standardowej bibliografii autorskiej. Jest to w istocie fascynujący zapis transformacji ustrojowej, gospodarczej i kulturowej, jakiej doświadczyło społeczeństwo polskie na przestrzeni ostatniego półwiecza. O ile na rynkach zachodnich, w szczególności w Stanach Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii, kariera pisarza rozwijała się w sposób linearny i przewidywalny – od tanich wydań w miękkiej oprawie (*mass market paperbacks*) do statusu literackiego celebryty celebrowanego luksusowymi edycjami *small press* – o tyle w Polsce jego twórczość trafiła na grunt gwałtownych wstrząsów. Polska specyfika kolekcjonerska, będąca przedmiotem niniejszego, rozszerzonego opracowania, ukształtowała się w warunkach raczkującego kapitalizmu, chaosu prawnego lat 90. oraz specyficznej estetyki ery VHS, by w trzeciej dekadzie XXI wieku osiągnąć poziom światowego edytorstwa *premium*.

Zanim nastąpił wybuch popularności literatury popularnej w latach 90., obecność Stephena Kinga w Polsce była śladowa, naznaczona specyfiką rynku wydawniczego PRL, gdzie książka nie była towarem rynkowym, lecz dobrem deficytowym, podlegającym centralnemu planowaniu i cenzurze. Warto jednak odnotować, że polski czytelnik otrzymał dostęp do wybranych tekstów z relatywnie niewielkim opóźnieniem w stosunku do premiery światowej, co

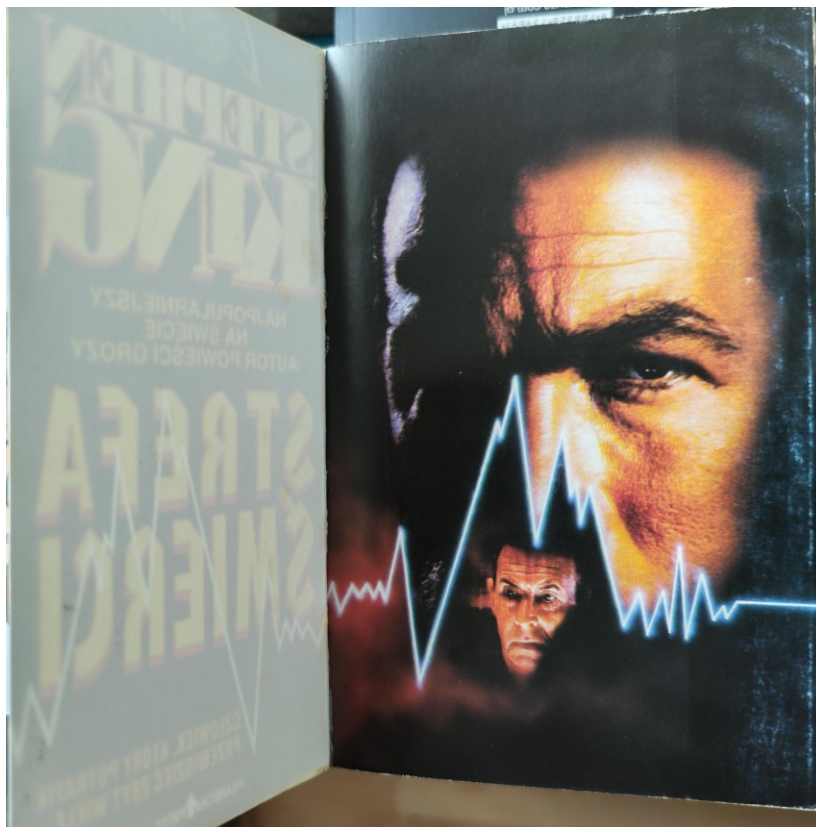
stanowiło ewenement w bloku wschodnim. Pierwsze polskie wydania Kinga, opublikowane m.in. przez Państwowy Instytut Wydawniczy (PIW) oraz wydawnictwo Iskry, charakteryzowały się surową, oszczędną szatą graficzną. Było to dziedzictwo polskiej szkoły plakatu i ilustracji, która unikała dosłowności, epatowania krwią czy grozą, na rzecz metafory i symbolu.

Wartość kolekcjonerska tych wczesnych tomów wynika dziś nie tyle z ich jakości edytorskiej – drukowano je często na papierze klasy III lub IV, który ulegał szybkiej degradacji i zakwaszeniu – ile z faktu, że stanowią one dokument epoki, w której horror jako gatunek w Polsce praktycznie nie istniał w świadomości masowej, a King był traktowany bardziej jako ciekawostka z zachodu niż król horroru.

Początek lat 90. w Polsce to faza żywiołowego i niekontrolowanego rozwoju rynku w branży wydawniczej. Upadek państwowego monopolu, brak poszanowania dla międzynarodowych praw autorskich (Polska przystąpiła do konwencji berneńskiej w pełnym zakresie dopiero w 1994 roku) oraz eksplozja małych, często efemerycznych oficyn doprowadziły do powstania rynku pełnego kuriozów. Z dzisiejszej perspektywy bibliofilskiej okres ten jest fascynujący, gdyż to właśnie wtedy ukształtował się specyficzny gust polskiego kolekcjonera, patrzącego z nostalgią na pirackie wydania i błędy edytorskie.

Gdańskie wydawnictwo **Phantom Press International** zapisało się w historii polskiego edytorstwa jako przykład funkcjonowania oficyn w warunkach braku uregulowań prawnych i standaryzacji edytorskiej w okresie transformacji, który po latach zyskał status kultowego. Analiza przypadku powieści *The Dead Zone* ujawnia mechanizmy rządzące ówczesnym rynkiem, zdominowanym przez kulturę wideo. Powieść ta ukazała się w 1993 roku pod tytułem *Strefa śmierci*, zamiast poprawnego językowo i merytorycznie tłumaczenia „Martwa strefa”. Decyzja ta nie wynikała z wizji artystycznej tłumacza, Krzysztofa Sokółowskiego, lecz z dyktatu rynku wypożyczalni kaset VHS. Jeden z właścicieli wydawnictwa, zobaczywszy w wypożyczalni kasety z filmem Davida Cronenberga pod tytułem *Strefa śmierci*, zarządził arbitralne „ujednoczenie” (kingowiec.pl, b.d.). Tłumacz dowiedział się o tej zmianie dopiero w momencie otrzymania egzemplarzy autorskich, co wywołało jego konsternację i późniejsze wieloletnie starania o przywrócenie właściwego tytułu przy kolejnych wznowieniach.

Ilustracja 1. Okładka *Strefy śmierci* z 1993 roku.

Źródło: kolekcja autora. Autor zdjęcia: Kamil Detyna

Najbardziej rozpoznawalnym elementem tego wydania jest jego okładka, zaprojektowana przez Macieja Olendera. Posiadała ona innowacyjne jak na owe czasy skrzydelko (tzw. *gatefold cover*). Po jego odchyleniu czytelnik widział grafikę, która w zamierzeniu miała przedstawiać głównego bohatera, Johnny'ego Smitha. W rzeczywistości ilustracja ta jest ludzako podobna do ówczesnej gwiazdy kina akcji, Stevena Seagala.

To kuriozalne połączenie – błędny tytuł, grafika przypominająca aktora niezwiązanego z filmową adaptacją oraz niska jakość wykonania (książki rozpadały się w rękach z powodu słabego kleju⁶) – uczyniło z wydania Phantom Press obiekt kultowy. Na aukcjach internetowych egzemplarze w stanie dobrym osiągają ceny nieproporcjonalnie wysokie do ich wartości literackiej, traktowane jako artefakty popkultury lat 90.

---

⁶ Egzemplarze nieużywane (nieczytane) nie wpisują się w tę tendencję.

Kolejnym podmiotem definiującym ten okres było poznańskie wydawnictwo **CIA-Books**. Jego działalność balansowała na granicy prawa autorskiego, co w okresie transformacji nie było rzadkością. Najważniejszym artefaktem z tej oficyny jest wydanie powieści *Uciekinier* (*The Running Man*) z 1992 roku. W środowisku kolekcjonerskim trwają nieustanne debaty, czy wydanie CIA-Books było w pełni pirackie, czy też, jak zwykle się to potem określać „półlegalne”, wykorzystujące luki prawne okresu przejściowego przed pełną implementacją prawa autorskiego. Niezależnie od statusu prawnego, jakość edytorska była katastrofalna: miękka oprawa z cienkiego kartonu, papier gazetowy (klasa V lub gorsza), liczne błędy zecerskie i brak profesjonalnej redakcji. Dla badacza rynku książki, *Uciekinier* od CIA-Books jest dowodem na ogromny głód literatury gatunkowej w Polsce lat 90., który nie mógł być zaspokojony przez oficjalne kanały dystrybucji. Choć współczesne wznowienia (np. wydawnictwa Albatros w twardej oprawie) są technicznie doskonałe, to właśnie wspomniane wydanie, zrealizowane nakładem oficyny CIA-Books, pomimo kiepskiej jakości introligatorskiej, stanowi obecnie zjawisko istotne socjologicznie, określane w środowisku zbieraczy mianem swoistego rarytasu obiegu nieoficjalnego doby transformacji.

Wydawnictwo **Amber** zdominowało polski rynek literatury popularnej w połowie lat 90., wprowadzając agresywny marketing i charakterystyczną szatę graficzną. Dla kolekcjonera Stephena Kinga, Amber to przede wszystkim chaos nazewniczy, formatowy oraz specyficzna estetyka okładek. W potocznym języku kolekcjonerów funkcjonuje termin „czarna seria Amberu”. Badania źródłowe wskazują jednak, że formalnie taka seria nigdy nie istniała pod tą nazwą – jest to określenie nadane retrospektywnie przez fanów zestawowi książek o zbliżonej estetyce wydawanych w latach 1991–1994⁷. Do grupy tej zalicza się m.in. *Miasteczko Salem*, *Mroczną Połowę*, *Christine* oraz *Misery*.

Analiza fizyczna tych tomów ujawnia brak jakiegokolwiek standaryzacji: wysokość grzbietów różniła się nawet o 10 mm między poszczególnymi tytułami, co dziś stanowi problem estetyczny dla kolekcjonerów dążących do idealnej ekspozycji półkowej. Ze względów ekonomicznych (galopująca inflacja, koszt papieru), obszerne powieści były dzielone na mniejsze woluminy. Powieść *To* (*It*) ukazała się w trzech tomach, *Talizman* i *Czwarta po północy* w dwóch. Skompletowanie dziś zestawu trzech tomów *To* w jednolitym stanie zachowania jest wyzwaniem (wymagającym regularnego monitorowania rynku antykwarycznego oraz internetowych platform aukcyjnych). Okładki Amberu były bezpośrednim nawiązaniem do estetyki horroru ery VHS – krzykliwe, oparte na

---

⁷ Tego rodzaju sformułowania w odniesieniu do Stephena Kinga używają osoby związane z fandomem.

kolażach zdjęć stockowych lub kadrach filmowych, z dominacją czerni na grzbiecie. Z technicznego punktu widzenia, książki te były klejone klejem, który po trzech dekadach uległ krystalizacji. Otwarcie książki „na płasko” (kąąt 180 stopni) niemal gwarantuje pęknięcie bloku i wypadanie kartek. Dlatego egzemplarze zachowane w stanie *fine* (bez pęknięć na grzbiecie) są niezwykle rzadkie i traktowane jako obiekty „do patrzenia”, a nie do czytania.

Ilustracja 2. Okładka *Miasteczka Salem*. „Czarna seria” z 1991 roku.

Źródło: kolekcja autora. Autor zdjęcia: Kamil Detyna

W drugiej połowie lat 90., po okresie dominacji Amberu, na rynku pojawiło się Wydawnictwo **Prima**, które odegrało kluczową rolę w popularyzacji mniej znanych utworów Kinga oraz w próbie systematyzacji jego bibliografii poprzez spójne serie wydawnicze. Prima wprowadziła na rynek polski format *mass market paperback* w jego klasycznej, zachodniej formie – małej, poręcznej książki kieszonkowej. Seria ta, zwana przez kolekcjonerów „żółtą serią” (od dominującego koloru ramek na okładkach), obejmowała 6 tytułów, w tym m.in. *Carrie* i *Skazanych na Shawshank*. Książki te, drukowane na papierze niskiej jakości i sprzedawane w systemie kioskowym, były przeznaczone do jednorazowego użytku (jest to definicja funkcjonująca w obiegu drukarskim i wydawniczym niejako mająca się do ideologii, jakiej hołduje autor), co sprawiło, że większość nakładu uległa naturalnemu zniszczeniu. Równolegle Prima rozwijała tzw. „białą serię”, obejmującą tytuły wydane pod pseudonimem Richard Bachman, takie jak *Desperacja* i *Regulatorzy*. Wydanie to wyróżniało się zastosowaniem zabiegu *connecting covers* – po zestawieniu obu tomów obok siebie, grafiki na okładkach tworzyły jeden spójny obraz. Był to jeden z pierwszych w Polsce przykładów marketingu kolekcjonerskiego, zachęcającego do zakupu obu pozycji dla efektu wizualnego.

Przełom wieków przyniósł konsolidację rynku i wyłonienie się dwóch głównych graczy, którzy do dziś dzielą między siebie spuściznę Stephena Kinga: **Wydawnictwa Prószyński i S-ka** oraz **Wydawnictwa Albatros**. Ta dwuwładza jest ewenementem na skalę światową i wynika ze skomplikowanej historii nabywania praw autorskich, co prowadzi do „migracji” tytułów między wydawcami.

Wydawnictwo Prószyński i S-ka zdefiniowało polską „półkę z Kingiem” na początku XXI wieku. Ich strategia opierała się na formacie zbliżonym do B6, z charakterystycznymi, minimalistycznymi czarnymi okładkami. Przez lata był to „domyślny” format Kinga w Polsce. Prószyński wprowadził również standard *trade hardcover* na szeroką skalę. Tytuły takie jak *Worek kości* czy *Historia Lisey* ukazywały się w solidnych, szytych oprawach z obwolutami, co stanowiło znaczący skok jakościowy w porównaniu do klejonych wydań z lat 90.

Wydawnictwo Albatros, wchodząc mocniej w segment Kinga, przyjęło strategię pozycjonowania jego książek jako produktów *premium*. To właśnie Albatros, czerpiąc wzorce z zachodnich rynków (np. brytyjskiego Hodder & Stoughton), jest odpowiedzialny za współczesną „kolekcjonerską gorączkę” w Polsce. Największym wkładem Albatrosa w historię polskiego edytorstwa Kinga jest stała współpraca z artystą grafikiem działającym pod pseudonimem Dark Crayon. Jego projekty okładek (np. do *To*, *Bastionu*, *Miasteczka Salem*) zrywają z kiczem lat 90., oferując nowoczesną, artystyczną interpretację treści. Okładki te, często utrzymane w stylistyce surrealistycznej, zyskały uznanie

międzynarodowe, przewyższając artystycznie wiele wydań amerykańskich. Albatros spopularyzował również format oprawy zintegrowanej (*flexibound*) – hybrydy łączącej trwałość twardej oprawy z lekkością miękkiej. W połączeniu z limitowanymi edycjami posiadającymi barwione i ilustrowane brzegi (*sprayed edges*), stworzyło to nową kategorię produktu: książkę-gadżet, idealną do eksponowania w mediach społecznościowych (#Bookstagram).

Specyficznym zjawiskiem na polskim rynku była „Kolekcja Mistrza Grozy” – seria wydawnicza dystrybuowana w systemie kioskowym (na wzór kolekcji Hachette czy De Agostini), ale realizowana we współpracy wydawców Albatros, Prószyński i S-ka oraz Ringier Axel Springer.

Kolekcja ta, licząca 64 tomy (wydawane w latach 2017–2019), miała na celu ujednolicenie bibliografii Kinga w twardej oprawie o spójnym grzbiecie tworzącym napis. Choć była to seria masowa, dostępna w kioskach, dziś kompletny zestaw w stanie idealnym jest poszukiwany na rynku wtórnym, stanowiąc przystępną alternatywę dla drogich pierwszych wydań.

Polski rynek Kinga to nie tylko okładki i wydawcy, to także historia przekładu. Jakość tłumaczeń w latach 90. była wysoce nierówna, co do dziś wpływa na recepcję i wartość rynkową poszczególnych wydań. Powieść *Bastion* (*The Stand*) funkcjonuje w Polsce w dwóch obiegach tekstowych, co często wprowadza w błąd początkujących kolekcjonerów:

- **Wersja z 1978** (cięta): tłumaczona i wydawana we wczesnych latach 90. Jest to tekst krótszy, pozbawiony wielu wątków politycznych i obyczajowych oraz aktualizacji (np. przesunięcia czasu akcji) wprowadzonych przez Kinga.
- **Wersja z 1990** (*Complete and uncut*): w Polsce spopularyzowana przez Albatrosa w tłumaczeniu Roberta P. Lipskiego. To bardzo obszerne wydanie liczące ponad 1100 stron. Choć wersja pełna jest literacko nadrzędna, wczesne wydania wersji „ciętej” (np. z Amberu) posiadają wartość historyczną i sentymentalną.

W dyskursie zaangażowanych odbiorców wyraźnie dostrzegalna jest silna polaryzacja opinii, dotycząca bezpośrednio obieranych strategii translatorskich i adekwatności stylistycznej poszczególnych przekładów, co przekłada się na preferencje zakupowe:

- **Krzysztof Sokołowski**: jego wczesne przekłady (np. *Strefa śmierci*, *Podpalaczka*) są krytykowane za archaizmy i pewną swobodę interpretacyjną, ale dla wielu czytelników stanowią one nierozzerwalną część klimatu lat 90.

- **Paulina Braiter:** uznawana za najlepszą tłumaczkę książek Stephena Kinga, szczególnie w wydawnictwie Prószyński i S-ka. Jej przekłady są cenione za wierność oryginałowi i płynność literacką.
- **Robert P. Lipski:** kojarzony głównie z wydawnictwem Albatros. Jego tłumaczenia są poprawne merytorycznie, choć puryści językowi wytykają mu czasem zbytnią dosłowność i kłopoty z oddaniem slangu.

Kolekcjonowanie wydań Stephena Kinga w Polsce to zajęcie wykraczające poza proste gromadzenie literatury; to forma archeologii kulturowej. Posiadanie na półce *Strefy śmierci* z Seagalem na okładce, rozpadającego się *Uciekiniera* z CIA-Books oraz lśniącego nowością, barwionego *Instytutu* z Albatrosa, tworzy panoramę zmian, jakie zaszły w Polsce przez ostatnie trzy dekady. Z perspektywy inwestycyjnej, rynek polski wykazuje własną, unikalną dynamikę. O ile na rynkach zachodnich kluczowy jest stan „menniczny” (*Fine/Fine*), o tyle w Polsce kolekcjonerzy są bardziej wyrozumiali dla śladów czasu na wydaniach z lat 90., traktując je jako fizyczne świadectwo standardów edytorskich okresu transformacji. Jednocześnie, sukces nowych, limitowanych edycji Albatrosa pokazuje, że polski czytelnik dojrzał do traktowania książki jako obiektu luksusowego, co zwiastuje dalszy wzrost wartości tych kolekcji, łącząc nostalgię za analogową przeszłością z nowoczesnym designem ery cyfrowej.

Estetyzacja książki

Wkraczając w trzecią dekadę XXI wieku, rynek kolekcjonerski twórczości Stephena Kinga przeszedł metamorfozę, której dynamika i kierunek zaskoczyłyby nawet najbardziej przenikliwych obserwatorów z lat 90. O ile we wcześniejszych akapitach niniejszego artykułu – opierając się na fundamencie polskiej bibliologii i definicjach Jana Muszkowskiego – skupialiśmy się na archeologii bibliograficznej, poszukiwaniu kodów drukarskich (*gutter codes*) w wydaniach Doubleday czy weryfikacji „cen na skrzydełkach”, o tyle współczesny paradygmat kolekcjonerstwa przesuwając punkt ciężkości z autentyczności historycznej na estetyczną nadbudowę. Tradycyjny bibliofil poszukiwał „pierwszego stanu” (*first state*) książki, akceptując jej niedoskonałości fizyczne, takie jak kwasowy papier czy błędy zecerskie (słynny „Father Cody” w *Miasteczku Salem*), jako świadectwo epoki i procesu produkcyjnego. Nowy typ kolekcjonera, ukształtowany przez algorytmy mediów wizualnych, poszukuje obiektu wizualnie kompletnego, zaprojektowanego tak, by funkcjonował nie tylko jako nośnik tekstu, ale jako element scenografii w przestrzeni cyfrowej. Książka w tym ujęciu przestaje być jedynie „magazynem treści”, a staje się artefaktem

designu, w którym forma fizyczna – a w szczególności krawędzie bloku tekstu – odgrywa rolę pierwszoplanową.

Zjawisko to najpełniej manifestuje się w eksplozji popularności wydań z barwionymi i ilustrowanymi brzegami stron (ang. *sprayed edges* lub *stenciled edges*). To, co niegdyś było domeną luksusowych intrologatori lub bardzo wąskich edycji bibliofilskich (nie wspominając już nawet o sakralnych dziełach ręcznego przepisywania ksiąg przez mnichów), stało się standardem w masowej dystrybucji.

Rynek polski, przez lata traktowany jako peryferyjny w kontekście światowych trendów edytorskich *high-end*, w latach 2020–2025 wyrósł na jednego z liderów innowacji w zakresie mass-marketowych edycji kolekcjonerskich Stephena Kinga. Kluczową rolę w tym procesie odgrywa Wydawnictwo Albatros, które przyjęło strategię „totalnego designu”, przekształcając standardowe wznowienia w obiekty pożądania kolekcjonerskiego, konkurujące jakością wykonania z zachodnimi wydaniem typu *deluxe*. Transformacja, na którą zdecydował się m.in. Albatros, ma również głębokie uzasadnienie w szerszych trendach konsumenckich. Oficjalne raporty Biblioteki Narodowej (2024) wyraźnie wskazują, że fizyczna forma książki, mimo początkowych obaw o ekspansję nośników cyfrowych, skutecznie broni swojej rynkowej pozycji w dobie powrotu do wzrostów czytelnictwa. Książka w dojrzałym, ustabilizowanym formacie luksusowym wykracza poza jednorazowy akt lektury i zyskuje rację bytu właśnie dzięki podwyższonej jakości edytorskiej, co napędza rynkową koniunkturę w segmencie literatury popularnej.

Wydawnictwo Albatros, posiadające prawa do większości katalogu Kinga w Polsce, odeszło od chaotycznej estetyki lat 90. (charakterystycznej dla wydawnictwa Amber czy wczesnego Prószyńskiego) na rzecz spójnych wizualnie serii. Przelomem stało się wprowadzenie wydań w twardej oprawie z obwolutami, często zdobionych grafikami rodzimego artysty działającego pod pseudonimem Dark Crayon. Jednak to wprowadzenie serii z barwionymi brzegami (często w oprawie zintegrowanej – hybrydzie między twardą a miękką okładką) zdefiniowało na nowo półkę polskiego fana Kinga. Dla polskiego kolekcjonera, który przez dekady musiał zadowalać się miękkimi okładkami typu *pocket* lub szukać drogich importów, oferta Albatrosa stanowiła rewolucję. Wydawca zrozumiał, że książka Kinga na polskim rynku dojrzała do statusu „premium”. Nie jest to już „literatura wagonowa” do czytania w pociągu i wyrzucenia, lecz obiekt, który ma przetrwać i zdobić. Warto zauważyć, że Albatros stosuje tu terminologię „ilustrowane brzegi” lub „barwione krawędzie”, co sugeruje wyższy poziom skomplikowania niż prosty, jednolity kolor (*solid spray*). Często są to skomplikowane wzory, nawiązujące do fabuły, co stawia te wydania wyżej w hierarchii estetycznej niż wiele zachodnich edycji masowych. Szczególną

uwagę należy poświęcić wznowieniu cyklu *Mroczna Wieża*. Zastosowanie techniki, w której krawędzie poszczególnych tomów tworzą większą całość (tzw. *fore-edge panorama*), jest mistrzowskim posunięciem marketingowym. W tradycyjnym bibliofilstwie ceniono serie o jednolitej oprawie; Albatros poszedł krok dalej, czyniąc z serii fizyczną układankę. Jest to strategia bezpośrednio wycelowana w użytkowników Instagrama i TikToka, gdzie prezentacja kompletnej panoramy generuje wysokie zasięgi. Tego typu wydania stają się *de facto* dobrami luksusowymi w segmencie masowym.

Ilustracja 3. Malowane brzegi *Mrocznej Wieży* 2025

Źródło: kolekcja autora. Autor zdjęcia: Kamil Detyna

Polskie edycje limitowane z barwionymi brzegami wykazują tendencję do błyskawicznego znikania z rynku pierwotnego. Cena okładowa tych wydań oscyluje zazwyczaj w przedziale 50–80 PLN (np. *To* przecenione z 74,90 PLN na ok. 55 PLN w przedsprzedaży). Jednak na rynku wtórnym (platformy Allegro, OLX, Vinted) ceny te potrafią wzrosnąć o 100–200% w ciągu zaledwie kilku miesięcy od wyczerpania nakładu.

Przykładem może być *Baśniowa opowieść* (*Fairy Tale*), której cena wtórna utrzymuje się na wysokim poziomie ok. 70–80 PLN za egzemplarz używany, a nowe egzemplarze w stanie mennicznym osiągają kwoty znacznie wyższe.

Zjawisko to naśladuje mechanizmy spekulacyjne znane z rynku amerykańskiego (*sneakery*, limitowana elektronika), gdzie towar staje się deficytowy w momencie premiery. Polski kolekcjoner, nauczony doświadczeniem „Czarnej Serii” z lat 90. (która dziś osiąga astronomiczne ceny), traktuje te wydania jako inwestycję kapitału, ale i obiekt wizualny, obraz na półce.

Tabela 2. Szczegółowy wykaz polskich wydań z barwionymi/ilustrowanymi brzegami (Wydawnictwo Albatros)

Tytuł	Data premiery / status	Typ zdobienia i opis wizualny	Kontekst rynkowy i kolekcjonerski
<i>Instytut</i> (<i>The Institute</i>)	15 lutego 2024	Ilustrowane brzegi: grafika nawiązująca do motywu uwięzienia i sterylności placówki. Oprawa zintegrowana.	Limitowana edycja wprowadzona jako alternatywa dla standardowego wydania. Nakład szybko znikający z rynku pierwotnego, ceny na rynku wtórnym rosnące. Promowana hasłem „Mocny jak <i>To</i> , przerażający jak <i>Podpalaczka</i> ”.
<i>Im mroczniej, tym lepiej</i> (<i>You Like It Darker</i>)	22 maja 2024	Ilustrowane krawędzie: mroczna, abstrakcyjna kompozycja korespondująca z okładką. Format 143 x 205 mm.	Zbiór 12 opowiadań. Edycja limitowana zintegrowana. Brzegi tworzą nierozzerwalną kompozycję z okładką, co jest odpowiedzią na trend „książka jako obiekt artystyczny”.
<i>To</i> (IT) – wersja czerwona	10 września 2025	Barwione brzegi (czerwień): dominujący motyw czerwieni (balonika Pennywise’a). Unikalna wyklejka.	Wydanie ściśle powiązane marketingowo z premierą serialu <i>Welcome To Derry</i> . Strategia „event publishing”.
<i>To</i> (IT) – wersja niebieska	10 września 2025	Barwione brzegi (błękit): alternatywna wersja kolorystyczna, nawiązująca do deszczowego klimatu Derry i kanałów.	Przykład strategii „dual release” (podwójnego wydania), wymuszającej na kompletystach zakup obu tomów. Zjawisko rzadkie na polskim rynku, zaimportowane z rynków gier wideo i komiksów.
<i>Podpalaczka</i> (<i>Firestarter</i>)	12 lutego 2025	Ilustrowane brzegi: motywy płomieni i destrukcji. Oprawa zintegrowana.	Wznowienie klasyka z 1980 roku w formacie premium. Recenzje podkreślają jakość wykonania („Rewelacyjny 4.98/5” na Allegro).
<i>Holly</i>	2023/2024	Barwione brzegi: motywy roślinne (ostrokrzew) lub abstrakcyjne, nawiązujące do okładki.	Pierwsza solowa powieść o Holly Gibney. Wydanie spójne wizualnie z serią <i>Pan Mercedes</i> , co zachęca do kompletowania całej „kolekcji Holly”.

Tabela 2. Ciąg dalszy

Tytuł	Data premiery / status	Typ zdobienia i opis wizualny	Kontekst rynkowy i kolekcjonerski
<i>Później</i> (<i>Later</i>)	15 października 2025	Ilustrowane brzegi: grafika nawiązująca do widzenia zmarłych („deadlights”).	Młodzieżowa powieść grozy (<i>YA crossover</i>) wydana w formacie kolekcjonerskim, celująca w młodsze odbiorcę z BookTok.
Cykl <i>Mroczna Wieża</i> (tomy 1–8)	Październik 2024	Panorama na brzegach (<i>Fore-edge Panorama</i>): brzegi wszystkich 8 tomów ustawione obok siebie tworzą jednolity, wielki obraz świata Mrocznej Wieży.	Unikat na skalę europejską. Najbardziej ambitny projekt edytorski. Zmusza kolekcjonera do zakupu <i>całej serii</i> w konkretnym wydaniu. Strategia <i>engagement bait</i> – idealna do prezentacji wideo („scrollowania” po grzbietach).
<i>Pan Mercedes, Znalezione nie kradzione, Koniec warty</i>	Wrzesień 2024	Barwione brzegi: spójna kolorystyka trylogii detektywistycznej.	Reedycja trylogii w nowej szacie graficznej, dopasowanej do wydania <i>Holly</i> .
<i>Miasteczko Salem</i> (<i>Salem's Lot</i>)	2024/2025	Barwione brzegi: motywy wampiryczne /nocne.	Klasyk horroru w nowej odsłonie, wydany równolegle z premierą nowej adaptacji filmowej.
<i>Doktor Sen</i> (<i>Doctor Sleep</i>)	2024/2025	Barwione brzegi: nawiązanie do <i>Lśnienia</i> i oparów (<i>steam</i>).	Kontynuacja <i>Lśnienia</i> , wydana w formacie pasującym do reszty kolekcji.

Źródło: opracowanie własne

Na rynkach anglojęzycznych (Wielka Brytania i USA) strategia wydawnicza opiera się na ekskluzywności kanałów dystrybucji. Wydawcy tacy jak Hodder & Stoughton (UK) czy Scribner (USA) nie wypuszczają jednej wersji z barwionymi brzegami, lecz dywersyfikują produkt, tworząc unikalne warianty dla konkretnych sieci księgarskich. Prowadzi to do zjawiska, które można nazwać „wojną na wyłączność” (*exclusives war*), zmuszającego najbardziej oddanych fanów do importu książek z wielu źródeł.

Brytyjska sieć księgarska Waterstones stała się globalnym synonimem edycji specjalnych. Ich „Waterstones Exclusive Editions” to dla kolekcjonera Stephena Kinga pozycja obowiązkowa, często bardziej pożądana niż pierwsze wydania amerykańskie.

Fairy Tale (*Baśniowa opowieść*): premiera tej książki we wrześniu 2022 roku była poligonem doświadczalnym dla nowej strategii.

- **Wydanie Waterstones:** charakteryzowało się unikalnymi wyklejkami i specyficznym wzorem na brzegach (często z motywem złocenia lub wzoru).

- **Wydanie WHSmith:** konkurencyjna sieć oferowała wersję z fioletowymi brzegami (*purple sprayed edges*), pozycjonowaną jako „*collector’s edition*”.
- **Wydanie niezależne (Indie Bookshops):** mniejsze księgarnie otrzymały wersję z turkusowymi brzegami (*aqua boards/edges*).

Taka segmentacja rynku zmusza „kompletystów” (*collectors attempting completeness*) do zakupu 3–4 egzemplarzy tego samego tytułu w dniu premiery. Jest to zjawisko bezprecedensowe w historii kolekcjonowania Kinga, gdzie wcześniej liczył się tylko pierwszy nakład.

The Institute (Instytut): tutaj również zastosowano podział. Waterstones otrzymało wersję z niebieskimi brzegami i dedykowanymi wyklejkami. Warto odnotować, że kolekcjonerzy zgłaszali problemy z jakością farby w tym wydaniu – niebieski barwnik miał tendencję do odpryskiwania, co paradoksalnie może wpłynąć na wyższą wartość idealnie zachowanych egzemplarzy w przyszłości.

You Like It Darker (Im mroczniej, tym lepiej): najnowszy zbiór opowiadań (maj 2024) w wydaniu Waterstones to majstersztyk marketingu. Książka posiada nie tylko foliowane wyklejki i barwione brzegi, ale także ekskluzywną sesję Q&A z autorem oraz – co najważniejsze – „ukryte okładki” (*hidden covers*). Pod obwolutą, na twardej oprawie, wytłoczono jeden z trzech wariantów graficznych. Kupujący online nie wiedział, który wariant otrzyma, co napędzało wielokrotne zakupy i wymiany społecznościowe.

Holly: edycja Waterstones wyróżniała się zaawansowanym wzorem na brzegach (*stenciled edges*), przedstawiającym latarnię morską i zachód słońca, co jest technicznie znacznie trudniejsze do wykonania niż jednolity kolor (*sprayed edges*). Egzemplarze podpisane przez autora (bardzo rzadkie) są tu na wagę złota.

Carrie: The Constant Reader Edition: na szczególną uwagę zasługuje wydanie *Carrie* przygotowane przez Hodder & Stoughton w 2023 roku z okazji rocznicy. Jest to edycja „*Constant Reader*”, sprzedawana bezpośrednio przez wydawcę (DTC – *Direct to Consumer*), limitowana wyłącznie liczbą zamówień złożonych w określonym oknie czasowym (*made-to-order*). Posiada ona barwione brzegi, nowe opracowanie graficzne (złocenia), zestaw gadżetów (przypinka, wydruki artystyczne) i specjalne pudełko. Jest to przykład omijania tradycyjnej sieci dystrybucji (księgarni) na rzecz budowania bezpośredniej, ekskluzywnej relacji z fanami, maksymalizując marżę wydawcy i kreując poczucie elitarności.

Amerykański rynek, choć przez lata bardziej konserwatywny w kwestii wyglądu książek handlowych (*trade editions*), obecnie jest zdominowany przez sieć Barnes & Noble, która regularnie wypuszcza „B&N Exclusive Editions” (Barnes & Noble, b.d.).

Fairy Tale: edycja B&N oferowała barwione brzegi, unikalne wyklejki oraz dodatki w postaci plakatów czy esejów. Co istotne, pierwsze wydanie amerykańskie (Scribner) miało również wariant z wyklejkami z grafiką, ale to wersja B&N była najbardziej poszukiwana ze względu na kompletność dodatków.

The Stand (Bastion): B&N słynie z serii „Collectible Classics” (często w oprawie skóropodobnej – *bonded leather*). Choć nie zawsze są to klasyczne *sprayed edges* (często są to brzegi złocone – *gilded edges*), edycje te wpisują się w ten sam nurt estetyzacji. Wydania te, zawierające często trzy powieści w jednym tomie (np. *Carrie*, *Salem’s Lot*, *The Shining*), są traktowane jako „ozdoby półkowe”.

W Niemczech termin *Farbschnitt* (barwiony brzeg) stał się w ostatnich latach kluczowym słowem marketingowym, napędzającym sprzedaż literatury popularnej. Choć trend ten jest najsilniejszy w literaturze *New Adult* (dominacja wydawnictwa Lyx), wydawca Kinga – Heyne⁸ – skutecznie implementuje go w horrorze, łącząc niemiecką precyzję poligraficzną z masowym zasięgiem.

Ihr wollt es dunkler: Heyne zapowiedziało to wydanie (maj 2024) jako „*Limitierte Erstauflage mit Farbschnitt*” (limitowany pierwszy nakład z barwionym brzegiem). Jest to typowy zabieg FOMO – *Fear Of Missing Out*. Kupując książkę w przedsprzedaży lub w dniu premiery, czytelnik otrzymuje wersję „premium” w cenie standardowej (ok. 28 EUR). Kolejne dodruki są już zazwyczaj pozbawione tego elementu, co natychmiast podnosi wartość pierwszego rzutu na rynku wtórnym.

Fairy Tale: niemieckie wydanie Heyne również wpisało się w ten trend, oferując solidne wykonanie typowe dla rynku DACH⁹ (Niemcy, Austria, Szwajcaria), gdzie jakość papieru i oprawy jest tradycyjnie wyższa niż w USA. Wydanie to posiadało unikalne ilustracje (33 czarno-białe i 2 kolorowe tafle), co w połączeniu z barwionym brzegiem czyniło z niego obiekt bibliofilski w cenie paperbacka.

Büchergilde Gutenberg: należy wspomnieć o niemieckim klubie książki Büchergilde Gutenberg, który słynie z przepięknie ilustrowanych wydań (również Kinga), traktując książkę jako dzieło sztuki typograficznej. Choć ich nakłady są mniejsze i dostępne w systemie klubowym, stanowią one „arystokrację” wśród niemieckich wydań Kinga, często oferując płócienną oprawę i unikalne opracowania graficzne, które wykraczają poza prosty *Farbschnitt*.

---

⁸ Heyne jest dystrybutorem i wydawcą Kinga w Niemczech od wielu lat, jest to wydawnictwo drukujące tak ogromną ilość książek, że wprowadziło numerację na obwolutach, co również w pewien sposób podsyca zainteresowanie egzemplarzami, których „brakuje” w serii liczb na półce.

⁹ DACH to akronim od *Deutschland, Austria und Chelvetia* (czyli Szwajcaria)

Ilustracja 4. Współdzielone okładki książek

Źródło: kolekcja autora. Autor zdjęcia: Kamil Detyna

Nie można w pełni zrozumieć fenomenu *sprayed edges* bez analizy medium, które go wypromowało i uczyniło standardem. TikTok (a w szczególności jego subspoleczność #BookTok) oraz Instagram (#Bookstagram) zmieniły sposób, w jaki konsumujemy książki jako obiekty fizyczne (Obreja, Manolić & Jelea, 2024). Zjawisko to znajduje silne potwierdzenie w najnowszych krajowych badaniach medioznawczych. Jak zauważa Weronika Kortas (2025), BookTok stanowi obecnie jedno z największych wyzwań badawczych dla bibliologii, ponieważ w erze masowego „scrollowania” forma fizyczna książki musi skutecznie konkurować o uwagę algorytmów na równi z treścią. Barwione brzegi, dopracowane wyklejki i luksusowe oprawy stają się w tym kontekście nie tylko kaprysem kolekcjonerskim, lecz fundamentalnym mechanizmem przystosowawczym literatury do kultury szybkiego przekazu wizualnego. W kulturze wizualnej mediów społecznościowych okładka (front) to za mało. Użytkownicy prezentują swoje biblioteki, ustawiając książki w kreatywny sposób. Trend pokazywania książek grzbietem do ściany (tak, by widoczne były brzegi kartek) paradoksalnie przyczynił się do popularyzacji barwionych brzegów. Wcześniej białe lub poślótkle kartki były wizualnie nieatrakcyjne; teraz, dzięki wzorom i kolorom, stają się głównym elementem dekoracyjnym wnętrza. Książka staje się elementem *lifestyle’u*, rekwizytem w filmach typu *room tour* czy *bookshelf organization*. Algorytmy TikToka premiuje treści o wysokim kontraście wizualnym i dynamice. Krótki film typu *unboxing*, prezentujący nową książkę Kinga z krwistoczerwonymi brzegami, które tworzą napis „PENNYWISE” po

lekkim wygięciu tomu, jest materiałem idealnym pod viral. Wydawcy są tego świadomi – projektują książki tak, by „wyglądały dobrze w kamerze” telefonu.

Dodatkowo, wpływ platform społecznościowych na współczesny rynek wydawniczy wykracza daleko poza tradycyjne, odgórne formy marketingu, co znajduje coraz wyraźniejsze odzwierciedlenie w literaturze medioznawczej. Jak wskazuje Banasiewicz (2023), specyfika nowych mediów – a w szczególności subspołeczności takich jak #BookTok – opiera się na oddolnych, wiralowych działaniach użytkowników, którzy przejmują rolę kreatorów trendów i potrafią samodzielnie ukształtować pozycję rynkową danego tytułu. W przypadku rynku dzieł Stephen Kinga mechanizm ten przekłada się bezpośrednio na redefinicję wartości fizycznego obiektu. Wizualna prezentacja wydań luksusowych czy edycji z barwionymi brzegami staje się centralnym elementem narracji sieciowej. To społeczność internetowa, poprzez estetyzację procesu czytania i kolekcjonowania, nadaje publikacjom status pożądanych artefaktów, co bezpośrednio stymuluje popyt na rynku wtórnym i pierwotnym (Banasiewicz, 2023).

Ilustracja 5. *Instytut 2025 – sprayed edges*

Źródło: kolekcja autora. Autor zdjęcia: Kamil Detyna

Komentarze na forach takich jak Reddit wskazują jednak na polaryzację społeczności (Reddit, b.d.). Dla jednych *sprayed edges* to kicz, chwyt marketingowy (*gimmick*) i upadek literatury na rzecz tzw. szybkiej mody (*fast fashion*). Dla innych

– powód do dumy, element kolekcjonerski uzasadniający wyższą cenę i sposób na wsparcie fizycznego rynku książki w walce z e-bookami. Statystyki sprzedaży (np. platformy Pangobooks) są jednak nieubłagane: edycje z barwionymi brzegami sprzedają się szybciej i osiągają znacznie wyższe ceny na rynku wtórnym (nawet 63% transakcji dotyczy wydań specjalnych) (Manusos, 2025).

Tam, gdzie oficjalni wydawcy nie spełniają oczekiwań (lub gdzie nakłady się wyczerpały), wkraczają niezależni artyści i rzemieślnicy. Platformy takie jak Etsy stały się domem dla prężnie działającego sektora usług intrologatorskich skupionych na Kingu. Jest to rynek wart analizy, gdyż zaciera granice między oficjalnym kolekcjonerstwem a fan artem. **Simple Sprayed Edges** to nałożenie jednolitego koloru (zazwyczaj aerografem) na brzegi istniejącego wydania (np. taniego paperbacka *IT* lub *Fairy Tale*). Koszt takiej usługi lub gotowej książki to ok. 30–55 USD. Pozwala to „nobilitować” zwykłe wydanie. *Stenciled Edges*: użycie szablonów do stworzenia skomplikowanych wzorów na krawędziach (baloniki, krew, róże, cytaty¹⁰). Jest to najpopularniejsza forma modyfikacji dla książek Kinga na platformie Etsy (Etsy, b.d.). Ceny gotowych egzemplarzy wahają się od 40 do 80 USD.

Fore-edge Painting: tradycyjna, elitarna technika ręcznego malowania akwarelą na krawędziach kartek. Często są to tzw. „znikające obrazy” (*vanishing fore-edge paintings*), widoczne dopiero po odpowiednim wygięciu bloku książki. Ceny takich unikatowych egzemplarzy *Lśnienia* czy *To* osiągają pulapy 300–800 USD, wkraczając w rewiry sztuki wysokiej i unikat. **Rebinding**: pełna wymiana oprawy fabrycznej na skórę, płótno lub materiały intrologatorskie, często połączona jest z malowaniem brzegów. Takie zestawy (np. kompletna *Mroczna Wieża* w skórze) potrafią kosztować setki dolarów, stanowiąc alternatywę dla oficjalnych wydań *small press* (jak Grant czy Suntup).

Należy wyraźnie rozróżnić wartość oficjalnych limitowanych edycji od wersji zamawianych na życzenie. Oficjalne wydania (np. Albatrosa, Waterstones, Heyne) mają ustaloną wartość katalogową i historię aukcyjną – są to aktywa płynne. *Customs* są warte tyle, ile ktoś jest w stanie zapłacić za pracę konkretnego artysty w danym momencie. Nie są to oficjalne białe kruki w rozumieniu bibliograficznym, ale unikalne obiekty artystyczne. Dla purystów bibliofilskich ingerencja w egzemplarz (nawet artystyczna) może być postrzegana jako uszkodzenie książki i obniżenie jej wartości (chyba że jest to egzemplarz uszkodzony, który zyskał drugie życie dzięki jego odrestaurowaniu i indywidualizacji). Jednak dla pokolenia BookTok, wychowanego na personalizacji i unikalności, *custom* jest formą „uświecenia” (*upgrade*) i wyrazem indywidualizmu.

¹⁰ Brzmi to kuriozalnie dla laika, lecz dla prawdziwego fana twórczości Stephena Kinga nawet najdrobniejsze rekwizyty potrafią złapać za serce.

Analiza rynku wydań z barwionymi brzegami prowadzi do wniosku, że Stephen King w trzeciej dekadzie XXI wieku przestał być jedynie autorem tekstów; stał się globalną marką wizualną. Wydawcy w Polsce (Albatros), Wielkiej Brytanii (Hodder/Waterstones) i Niemczech (Heyne) zrozumieli, że w dobie cyfrowej dematerializacji kultury, fizyczna książka musi oferować wartość dodaną – haptyczną¹¹, estetyczną i kolekcjonerską.

Sprayed edges nie są chwilową modą, lecz odpowiedzią na fundamentalną zmianę w sposobie kolekcjonowania. Książka staje się trofeum, elementem tożsamości wizualnej właściciela. Dla kolekcjonera opisanego we wstępie tego tekstu – kustosa popkultury – oznacza to konieczność redefinicji pojęcia „kompletności”. Czy kompletna kolekcja Kinga to taka, która zawiera wszystkie teksty (bibliografia podmiotowa), czy taka, która zawiera wszystkie „warianty estetyczne”? Rynek, zalewany kolejnymi kolorowymi edycjami *Fairy Tale* czy *Holly*, zdaje się sugerować to drugie, otwierając przed nami erę niekończącego się polowania na kolory.

Zjawisko to, zakorzenione w atawistycznej potrzebie materialnego posiadania w cyfrowym świecie, stanowi fascynujący epilog do trzydziestoletniej historii kolekcjonowania dzieł mistrza grozy. Dowodzi ono, że „papierowy bandyta” Janusza Dunina nie tylko przetrwał cyfrową rewolucję, ale ubrał się w królewskie, wielobarwne szaty, stając się obiektem pożądania nowego pokolenia czytelników.

Podsumowanie

Wnioski z przeprowadzonej analizy wskazują, że rynek kolekcjonerski twórczości Stephena Kinga przeszedł głęboką ewolucję. Początkowo oparty na poszukiwaniu rzadkich pierwszych wydań i identyfikacji błędów typograficznych (jak w przypadku wydań Doubleday), na gruncie polskim zyskał unikalną dynamikę związaną z okresem transformacji ustrojowej lat 90. i rynkiem wydawnictw takich jak Phantom Press czy Amber. Z tamtego okresu zachowały się w bibliotekach i prywatnych kolekcjach egzemplarze w dość słabej jakości wykonania i niedoskonale pod względem marketingowym. Współcześnie obserwuje się wyraźne przesunięcie paradygmatu w kierunku skrajnej estetyzacji i wizualizacji obiektu, czego dowodem jest popularność wydań z barwionymi brzegami (*sprayed edges*), twarde oprawy, a także indywidualizacja książek i nadawanie im drugiego życia poprzez restaurację a niekiedy i kompletną zmianę estetyki. Media społecznościowe, zwłaszcza BookTok i Bookstagram,

---

¹¹ Haptyczny – za Słownikiem Języka Polskiego – związany z komunikowaniem się za pomocą zmysłu dotyku.

prze definiowały pojęcie bibliofilstwa, czyniąc z fizycznej książki nie tylko nośnik tekstu, ale pożądany element wizualny i aktywo inwestycyjne.

Bibliografia

- Amszejewicz, Michal (1859). *Dykcjonarz*. Warszawa: Drukarnia Gins.
- Banasiewicz, Daria (2023). Kiedy czytelnicy biorą sprawy w swoje ręce – ustanawianie bestsellerów za pomocą nowych mediów. Przypadek „Pieśni o Achillesie” Madeline Miller. *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia de Cultura*, **15**(2), 39–48.
- Barnes & Noble. (b.d.). Judge a Book by Its Edges [online]. Pobrane 26 lutego 2026 r., z: https://www.barnesandnoble.com/b/judge-a-book-by-its-edges/_/N-2z06
- Biblio.com. (b.d.). Can you Identify a Book Club Edition? [online] Pobrane 26 lutego 2026 r., z: https://www.biblio.com/blog/2010/11/can-you-identify-a-book-club-edition/?srsltid=AfmBOop57alWQFGDKQ7Z-IPnJ-OzR3_xXUN2JXh_0BKPqnxRGZKrOKRN
- Biblioteka Narodowa. (2024). Stan czytelnictwa w Polsce w 2023 roku [online]. Pobrane 7 czerwca 2026 r., z: <https://bn.org.pl/download/document/1712244843.pdf>
- Bowman, Anne M. (b.d.). Guide to Stephen King First Editions With Estimated Values [online]. Pobrane 24 lutego 2026 r. z <https://hobbylark.com/fandoms/stephen-king-first-editions-how-to-recognize-one>
- Cupa, Marzena & Berduszek, Marcin (2006). *Bibliotekarz na miarę czasów*. Toruń: Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu.
- Czapnik, Grzegorz & Gruszka, Zbigniew (red.) (2011). *Podręczny słownik bibliotekarza*. Warszawa: Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.
- Dunin, Janusz (1974). *Papierowy bandyta. Książka kramarska i brukowa w Polsce*. Łódź: Wydawnictwo Łódzkie.
- Etsy. (b.d.). Fairy Tale by Stephen King with Custom Designed Edges [online]. Pobrane 26 lutego 2026 r., z: <https://www.etsy.com/pl/listing/4388701533/ba-stephena-kinga-z-niestandardowymi>
- Iglesias, Gabino (2017). The Top 10 Rare and Pricey Stephen King Books [online]. Pobrane 24 lutego 2026 r., z: <https://litreactor.com/columns/steven-kings-top-ten-rare-and-pricey-books>
- King, Stephen (1974). *Carrie*. Garden City, NY: Doubleday.
- King, Stephen (1975). *'Salem's lot*. Garden City, NY: Doubleday.
- King, Stephen (1977a). *The Shining*. Garden City, NY: Doubleday.
- King, Stephen (1977b). *Rage* (jako Richard Bachman). New York, NY: Signet Books.
- King, Stephen (1978a). *The stand*. Garden City, NY: Doubleday.
- King, Stephen (1978b). *Night shift*. Garden City, NY: Doubleday.
- King, Stephen (1979a). *The dead zone*. New York, NY: Viking Press.
- King, Stephen (1979b). *The long walk* (jako Richard Bachman). New York, NY: Signet Books.
- King, Stephen (1980). *Firestarter*. New York, NY: Viking Press.
- King, Stephen (1981a). *Cujo*. New York, NY: Viking Press.
- King, Stephen (1981b). *Danse macabre*. New York, NY: Everest House.
- King, Stephen (1981c). *Roadwork* (jako Richard Bachman). New York, NY: Signet Books.
- King, Stephen (1982a). *The dark tower: The gunslinger*. West Kingston, RI: Donald M. Grant.
- King, Stephen (1982b). *Different seasons*. New York, NY: Viking Press.
- King, Stephen (1982c). *The running man* (jako Richard Bachman). New York, NY: Signet Books.
- King, Stephen (1983a). *Christine*. New York, NY: Viking Press.

- King, Stephen (1983b). *Cycle of the werewolf*. Westland, MI: Land of Enchantment.
- King, Stephen (1983c). *Pet sematary*. Garden City, NY: Doubleday.
- King, Stephen (1984a). *Thinner* (jako Richard Bachman). New York, NY: NAL.
- King, Stephen, & Straub, P. (1984b). *The talisman*. New York, NY: Viking Press.
- King, Stephen (1985). *Skeleton crew*. New York, NY: Putnam.
- King, Stephen (1986). *It*. New York, NY: Viking Press.
- King, Stephen (1987a). *Misery*. New York, NY: Viking Press.
- King, Stephen (1987b). *The dark tower II: The drawing of the three*. West Kingston, RI: Donald M. Grant.
- King, Stephen (1987c). *The eyes of the dragon*. New York, NY: Viking Press.
- King, Stephen (1987d). *The tommyknockers*. New York, NY: Putnam.
- King, Stephen (1989). *The dark half*. New York, NY: Viking.
- King, Stephen (1990a). *Four past midnight*. New York, NY: Viking.
- King, Stephen (1990b). *The stand: The complete and uncut edition*. New York, NY: Doubleday.
- King, Stephen (1991a). *Needful things*. New York, NY: Viking.
- King, Stephen (1991b). *The dark tower III: The waste lands*. Hampton Falls, NH: Donald M. Grant.
- King, Stephen (1992a). *Dolores Claiborne*. New York, NY: Viking.
- King, Stephen (1992b). *Gerald's game*. New York, NY: Viking.
- King, Stephen (1993). *Nightmares & dreamscapes*. New York, NY: Viking.
- King, Stephen (1994). *Insomnia*. New York, NY: Viking.
- King, Stephen (1995). *Rose madder*. New York, NY: Viking.
- King, Stephen (1996a). *Desperation*. New York, NY: Viking.
- King, Stephen (1996b). *The green mile*. New York, NY: Signet.
- King, Stephen (1996c). *The regulators* (jako Richard Bachman). New York, NY: Dutton.
- King, Stephen (1997). *The dark tower IV: Wizard and glass*. Hampton Falls, NH: Donald M. Grant.
- King, Stephen (1998). *Bag of bones*. New York, NY: Scribner.
- King, Stephen (1999a). *Hearts in Atlantis*. New York, NY: Scribner.
- King, Stephen (1999b). *The girl who loved Tom Gordon*. New York, NY: Scribner.
- King, Stephen (2000). *On writing: A memoir of the craft*. New York, NY: Scribner.
- King, Stephen (2001a). *Dreamcatcher*. New York, NY: Scribner.
- King, Stephen, & Straub, P. (2001b). *Black house*. New York, NY: Random House.
- King, Stephen (2002a). *Everything's eventual*. New York, NY: Scribner.
- King, Stephen (2002b). *From a Buick 8*. New York, NY: Scribner.
- King, Stephen (2003). *The dark tower V: Wolves of the Calla*. Hampton Falls, NH: Donald M. Grant.
- King, Stephen (2004a). *The dark tower VI: Song of Susannah*. Hampton Falls, NH: Donald M. Grant.
- King, Stephen (2004b). *The dark tower VII: The dark tower*. Hampton Falls, NH: Donald M. Grant.
- King, Stephen (2005). *The Colorado kid*. London, England: Hard Case Crime.
- King, Stephen (2006a). *Cell*. New York, NY: Scribner.
- King, Stephen (2006b). *Lisey's story*. New York, NY: Scribner.
- King, Stephen (2008a). *Duma Key*. New York, NY: Scribner.
- King, Stephen (2008b). *Just after sunset*. New York, NY: Scribner.
- King, Stephen (2009). *Under the dome*. New York, NY: Scribner.
- King, Stephen (2010). *Full dark, no stars*. New York, NY: Scribner.

- King, Stephen (2011). *11/22/63*. New York, NY: Scribner.
- King, Stephen (2012). *The dark tower: The wind through the keyhole*. Hampton Falls, NH: Donald M. Grant.
- King, Stephen (2013a). *Doctor sleep*. New York, NY: Scribner.
- King, Stephen (2013b). *Joyland*. London, England: Hard Case Crime.
- King, Stephen (2014a). *Mr. Mercedes*. New York, NY: Scribner.
- King, Stephen (2014b). *Revival*. New York, NY: Scribner.
- King, Stephen (2015a). *Finders keepers*. New York, NY: Scribner.
- King, Stephen (2015b). *The bazaar of bad dreams*. New York, NY: Scribner.
- King, Stephen (2016). *End of watch*. New York, NY: Scribner.
- King, Stephen, & Chizmar, Richard (2017a). *Gwendy's button box*. Baltimore, MD: Cemetery Dance Publications.
- King, Stephen, & King, Owen (2017b). *Sleeping beauties*. New York, NY: Scribner.
- King, Stephen (2018a). *Elevation*. New York, NY: Scribner.
- King, Stephen (2018b). *The outsider*. New York, NY: Scribner.
- King, Stephen (2019). *The institute*. New York, NY: Scribner.
- King, Stephen (2020). *If it bleeds*. New York, NY: Scribner.
- King, Stephen (2021a). *Billy Summers*. New York, NY: Scribner.
- King, Stephen (2021b). *Later*. London, England: Hard Case Crime.
- King, Stephen (2022a). *Fairy tale*. New York, NY: Scribner.
- King, Stephen, & Chizmar, Richard (2022b). *Gwendy's final task*. Baltimore, MD: Cemetery Dance Publications.
- King, Stephen (2023). *Holly*. New York, NY: Scribner.
- King, Stephen (2024). *You like it darker*. New York, NY: Scribner.
- Kingowiec.pl. (b.d.). Strefa śmierci (Phantom Press) [online]. Pobrane 26 lutego 2026 r., z: <https://kingowiec.pl/strefa-smierci-phantom-press>
- Kortas, Weronika (2025). Książka w czasach scrollowania: BookTok jako wyzwanie badawcze. *Przegląd Biblioteczny*, **93**(3), 390–411.
- Manusos, Lyndsie (2025). What Does The Trend of Sprayed Edges and Special Editions Say About the State of Publishing? [online] Pobrane 26 lutego 2026 r., z: <https://bookriot.com/what-does-the-trend-of-sprayed-edges-and-special-editions-say-about-the-state-of-publishing/>
- Muszkowski, Jan (1922). Wrogowie i miłośnicy książki. *Grafika Polska*, **2**(6), 128–129.
- Muszkowski, Jan (1951). *Życie książki* (Wyd. 2). Kraków: Wiedza. Zawód. Kultura.
- Muszkowski, Jan (1987). *O wrogach i miłośnikach książki*. Łódź: Łódzkie Towarzystwo Przyjaciół Książki.
- Obreja, Iuliana, Manolică, Adriana, & Jelea, Alexandra R. (2024). #Bookstagram: A dual perspective study on the trend's evolution. *CES Working Papers*, **16**(1), 17–38.
- Reddit. (b.d.). Spredges [online]. Pobrane 26 lutego 2026 r., z: <https://www.reddit.com/r/stephenking/comments/1n7e6s7/spredges/>
- VeryFineBooks. (b.d.). Stephen King Novels: How to Identify First Editions [online]. Pobrane 24 lutego 2026 r., z: <https://blog.veryfinebooks.com/stephen-king-collector-guides/stephen-king-novels-how-to-identify-first-editions/>

The materiality of fear: Exploring the evolution of the Stephen King book collecting market over thirty years of bibliophilic practice

ABSTRACT: This article analyzes the evolution of the Stephen King book collecting market from the perspective of thirty years of bibliophilic practice. The study contrasts the traditional approach to collecting, which relies on the meticulous verification of first editions, printing codes, and specific editorial errors (e.g., from the early Doubleday era), with contemporary market trends. Special attention is given to the unique specificity of the Polish publishing market—from the systemic transformation and chaos of the 1990s (marked by the activity of publishers such as Phantom Press and Amber) to the current professionalization and expansion of the premium segment, prominently represented by the Albatros publishing house. The final section of the paper also examines the impact of social media on the transformation of the physical book from a text medium into a highly desired visual artifact, the strongest manifestation of which is the phenomenon of luxury editions with sprayed and stenciled edges.

KEYWORDS: Stephen King, book collecting, publishing market, sprayed edges, bibliophilia